

ζωντανό πάντοτε οντολογικό στοιχείο του βιούντος ανθρώπου. Έτσι τίθεται από την «Υδρία» σάν πρωταρχικό κύταρο, πάνω στο οποίο θεμελιώνονται πραγματιστικά και εκπρασιτικά και τα προβλήματα των καιρών μας,

ώστε ο αναστρεφόμενος το περιοδικό θά τα δει και τούτα ανάμεσα απ' τα κείμενα, είτε μνήμες είναι είτε μελέτες γλώσσας είτε παρουσίαση σύγχρονων ποιητών.

Α. Πασχαλάς

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ

★ Τυχαιά βρέθηκε στά χέρια μου ένα απ' τα «Κάνιστρα» του Ράλλη Κοφίδη κι ήταν κατι αλλιώτικο, μιὰ χαρά ξεχωριστή νά τὸ ξεφυλλίζω. Ίδιόρουθο ἴσως, κάπως παρόδοξο σὲ πρώτη ματιά: στ' ἀλήθεια ὅμως ὁλοκάθαρο στο «μεράκι τῆς Ρωμοσύνης» του. Ζήτησα τὰ «Κάνιστρα» κι ὁ Ράλλης Κοφίδης εἶχε τὴ μεγάλη εὐγένεια νὰ μοῦ τὰ στείλει κι αὐτὰ κι ἄλλα ἀκόμη.

Δὲν εἶναι δουλειά γι' αὐτὰ τὰ σύντομα σημειώματα ἢ παρουσίαση στοὺς ἀναγνώστες τῆς ΤΑΡΙΑΣ τοῦ ἔργου τοῦ Ράλλη Κοφίδη καὶ τῶν φίλων του· κι ἴσως ἢ συνεργασία σ' αὐτὸ τὸ τεῖχος θὰ μιλήσει πὺ καλὰ. Ὅμως θέλω νὰ σημειώσω τὸ παρόδοξο ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας: τόση δουλειά, τόσος μόχθος σημαντικότητας καὶ νὰ μὴν τὸν ξέρονμε... Ἀς προσπαθίσουμε νὰ σκεφθοῦμε πὺς γιὰ ἓνα λόγὸ πικρά πάνω κατὰ τέτοιο θὰ γίνεται καὶ μὲ τὴν ΤΑΡΙΑ.

Τὰ «Κάνιστρα» εἶναι πέντε ὡς τὰ τώρα Γεμάτα Ἑλλάδα, ζωγραφισμένη καὶ εἰπωμένη ζωγραφισμένη βασικά ἀπὸ τὸ Ράλλη Κοφίδη καὶ εἰπωμένη ἀπὸ Ἑλληνες παλιούς καὶ νέους. Παρουσίες πνευματώδεις καὶ τσουχτερές, σκληρές καὶ παρόδοξες κάποτε, αὐθεντικές ὁμως πάντα. Παντοῦ ἔχει πέσει τὸ μάτι τοῦ Ράλλη Κοφίδη: Ἀπ' τοὺς σκουπιδοτόπους ὡς τῆ Σπιναλόγκα, ἀπ' τὶς ξεβρασμένες οἴξες ὡς τὶς πὺ εὐαίσθητες γραμμές. Πλοῦτος πραγματικός, ὥρες μελέτης καὶ σπουδῆς. Τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου καταγράφει, σώζει, λέει· λέει γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴ φύση, πὺ τὴ «λατρεύει σιωπηλά», ἀλλὰ στὸ τέλος φωνάζει μπροστά στ' ἄλλοπρόσαλλα: τρυφερός στὴ παιδικὴ του, ἀθώα ἀγάπη· εἰρωνικός, μέχρι ὅσο παίρνει (καὶ πέρε ἀκόμη), κοροϊδευτικός καὶ σαρκαστὴς ὁ Ράλλης Κοφίδης μᾶς δίνει ἓναν Ἑλληνα ὅλο ξεστασία, ξύπνιο, περιγελαστικό, μὰ πὺ πολὺ ἀπὸ ὅλα ἀγνό.

Ἡ ΤΑΡΙΑ συν στὰ τὸ «Κάνιστρο» σάν κατὰ ἰδιαιτέρο· καὶ μαζὶ θέλει νὰ πεῖ πὺς πολλὰ τοῦ «Κάνιστρου» τῆς χρειάζονται, τὰ θέλει.

Δίπλα στὰ «Κάνιστρα» ἴδια στὸ ὕφος βιβλία: «Μάνη ἢ πολὺτροχος»· ἐννιά φύλλα μεγάλα θησαυρίζουν τὴ Μάνη τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ φυσικὴ Μάνη.

Τὰ «Σπίτια...», δεύτερο βιβλίο τοῦ «Κάνιστρου», μ' ἴσως ἀπ' τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου, σὺν ἀναπαύον τὴν ψυχὴ καὺς σὺν δίνουν τόπο κατοικίας, ὁμορφες λεπτομέρειες, στιγμές ζωῆς.

«Σταυροὶ στὸν Ἀθῶνα»· ἀμέτρητοι σταυροί, ἐργασία πλήρης, ὀριστικὴ — χωρὶς κανένα ὕφος ἐπιστημονικούρας.

Κι ἔπειτα: «Κερνίτσα», «Ζωγραφικὴ κι ἄλλα τινὰ», Σχέδια: ἡ δουλειά τοῦ Ράλλη Κοφίδη εἶναι ἀφιερωμένη στὸ μεράκι του. Κι ἡ πὺ ἀδιάφορη, ἡ πὺ σκληρὴ στάση δὲν ἐμποδίζει νὰ δεῖς τὴν ἀγάπη, τὴν ἀνθρωπιά, τὸ μεγάλο μόχθο στὴ διαρκὴ ἐργήγορη. Τὰ μάτια τοῦ Ἑλλήν Κοφίδη εἶναι πάντα ἀνοικτὰ στὸν ἑλληνικὸ τόπο καὶ μαζὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἐτσι, πὺ ὅλα τ' ἄλλα, ὅποια κι ἂν εἶναι, περσεύουν μπροστά σ' αὐτὴ τὴν παιδικὴ καρδιά, αὐτὴ τὴν καθαρότητα καὶ τὴ ζέστα.

★ Ἡ «Ρουμελιώτικη πεζογραφία», τόμος α' τοῦ Δημήτρη Σταμέλου δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ συνειθισμένα προχειρολόγια τὰ εὐλογητικὰ τοῦ ἰδιαίτερου χώρου τῆς καταγωγῆς μας. Εἶναι ἓνα βιβλίο ἐπαρκὲς κι εὐχάριστο. Τὸ ἴδιο σοβαρὴ δουλειά εἶναι ὁ «Κατσαντώνης», βιβλίο ἱστορικὸ μὲ μόχθο καὶ προσοχὴ γραμμένο, σὲ βάση ἐπιστημονικὴ, ἀλλὰ μὲ ζωντανὴ καὶ ἀμεση γλώσσα, πὺ τῆς ταιριάζουν μιὰ χαρὰ τὰ γνήσια λαϊκὰ ἔγγραφα πὺ δίνουνται ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὁ «Κατσαντώνης» εἶναι ἓνα καλὸ βιβλίο.

★ Κι ἄλλο ἓνα βιβλίο μᾶς ἔδωσε ὁ Νώντας Περ. Σακελλαρόπουλος γιὰ τὸ Βερσίτσι του: «Διογραφία καὶ Βερσιτσίου Καλαβρύτων». Βιβλίο πλούσιο σὲ ὅλη λογογραφικὴ χωρὶς πολλὰς παρεμβλητὲς ὥραιολογίες, πὺ δὲν ἐξαντλεῖ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ χωριὸ του, ἀλλὰ τὴ δηλώνει μὲ στοιχεῖα ἀποφασιστικὰ στὴ διάθεση κοινοποίησης καὶ κοινανίας. Εἶναι τὸ καλύτερο βιβλίο τοῦ Σακελλαρόπουλου γιὰ τὸ χωριὸ του.

★ Τὰ «Σημάδ.» τῆς Λεῖας Χατζοπούλου-Καραβία εἶναι συλλογὴ ποιημάτων πὺ δουλτεῖ στὴν προσπάθεια γιὰ λιτότητα καθὺς ξεχνόνται ἀσυγχρόντοι οἱ στίχοι. Τῆς πάνε πὺ πολλοὶ τὰ σὲ συνεχὲς λόγο, καταλόγιον γραμμένα ποιήματα, πὺ δὲν ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν κίνδυνο τοῦ στίχου. Παντοῦ ὅμως ὑποφύσκει μιὰ καθαρὸτητα λόγου, πὺ κάποτε ἡ γυναικεῖα γλώσσα τὸν ἀπερασκεῖ: «οἱ λεμονιές μὲ τραελαίνουν — πάντα ἀποροῦσα — πὺς μὴρξες λεμονανθός» ἢ: «τ' ἀγρία θὰ μασκοβολοῦνε δεντρολίβανο» ἢ: «Ὅσοι δὲν ἀξιώθηκαν νὰ γοῦνε — λυσίμελεις ἀπὸ τὸ πράσινο νερό» ἢ καί: «Ἐσταυρωμένη σὲ πεινῶ καὶ σὲ διψῶ». Ἄν ὁ συνεισθηματισμὸς μεταϊόταν, καθάριζε, τέτοιοι στίχοι θὰ τα ριάζονταν σ' ὁμορφὴ γυναικία γλώσσα.

Τὰ τρία μονόπρακτα «Παγωνιά, Τὸ προξενιό, Ἰσίδωρος» διαδίδονται μ' εὐχαρίστηση, κι ἂν ἡ προσπάθεια νὰ αἰφνιδιάσουν εἶναι κάποτε σαφής, ἡ γλώσσα εἶναι ἀρετὰ συγγρατμημένη ὥστε νὰ ζωντανεῖ ἡ δράση, μέσα στὰ μικρὰ περ θώρα πού τῆς δίνουνται.

★ Οἱ «Ἐσωτερικοὶ χώροι — ἡ Τὰ εἴκοσι» τοῦ Ἀντώνη Φωσιέρη, δεύτερο βιβλίο ἐνὸς νέου ἀνθρώπου, δίνουν εἴκοσι ποιήματα πού κερδίζουν τὸ μάτι σου μετὰ τὸ προσεκτικό τους ζύγισμα. Ἡ τάξη τῶν στίχων βοηθεῖ τὸ λόγο πού δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ σὲ κερδίσει βιαστικά, ἀλλὰ διπλώνεται καὶ κάποτε ὁκερδαίνει σύντομες μορφές. Ἐχει πολλὴ σύνθεση γιὰ τὰ χρόνια του ὁ Ἀντώνης Φωσιέρης κι ἡ τοίχησή του καλοπερνάει στὰ χέρια του:

Ἦταν ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου
Ἄνοιξε ἀθόρυβα τὴν καταπαχτή
Βαστώντας ἄνθη μετ' ἡλωρὰ κλαριά στὸ χέρι,
Καὶ μαζὶ τους βούλιαξε
Στὸ βυθὸ τῆς νύχτας

Στίχοι σὰν τὸν τρίτο, μετὰ τὸ χῶρο του γύρο, τείνουν δυναμικά σὲ καθαρὸ λόγο, πού ἴσως σὲ λίγο δὲ θὰ 'χει πολλὴ ἀνάγκη τὸ τεχνητὸ (ἢ καί: τεχνικό) κόψιμο τῶν στίχων.

★ Τὸ νέο βιβλίο τοῦ Σ. Νυδριώτη «Ὁ Φόβος» περ-έχει 18 μικρὰ διηγήματα στὴ γραμμὴ ἐκείνουν τῆς «ψευδαίσθησης» (τὴν εἶδαμε στὴν ΤΑΡΙΑ 6): πρωτότυπα πὺ πολλὴ σὰν πρόθεση παρὰ σὰν ἐκτέλεση, μετ' ἡνῆσια διάθεση ἀνθρωπιάς, πολὺ κοντὰ στὴν καθημερινὴ ἠθικολογία καὶ φιλοσοφία, γραφτὰ βαμπὰ ἡ μελαγχολικά — ὅμως εὐγενικά στὸ σκοπὸ τους καὶ μ' ἓνα ὕψος προχωρημένο σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἦθος τῆς ἐγγένειας. Πίσω ἀπ' τὴς γραμμὲς βλέπεις εὐκόλα τὸν ἀνθρώπο· ἴσως ὅμως πὺ ἄμεσα ἀπ' ὅσο πρέπει, χωρὶς διάμεσο λόγο νὰ βοηθεῖ κατ' ὅς εἶναι ἡ δουλειά του. Ἄν τὰ κομμάτια γίνονταν πὺ μικρὰ ἀκόμη, μήπως θὰ μπορούσε νὰ προχωρήσει στ' ἀλήθεια ὁ Νυδριώτης;

★ Πήραμε πάλι τὴν ἐφημερίδα τοῦ Πύργου «Φιλολογική», ἀρ. 7. Μαχητική, μετ' κύριο ἄρθρο πὺν κυλάει στὴν ἀμεσότητα προφορικοῦ λόγου καὶ κάποιες καλὲς στιγμὲς στὴς συνεργασίες της, παλεῖ ἡ «Φιλολογική» στὸν πολλὸ στενὸ χῶρο τοῦ Πύργου τῆς Ἠλείας καὶ ἡ παρυσία της εἶναι ἀποφασιστική.

* Μὲ τὰ «Ἀλεξανδρινὰ» του ὁ Παναγιώτης Καρματζὸς φέρνει καὶ σὲ μᾶς, πού δὲν τὴν ξέρουμε, τὴν πόλη του, κάτι ἀπὸ τὴ γεύση τῆς πικρῆς νοσταλγίας πού πρέπει νὰ ληφθεῖ τὴς ψυχῆς τῶν Ἀλεξανδρινῶν: ἡ ἀφιέρωση στὴ γυναίκα του, τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ Ι.Μ. Χατζηφωτῆ, ἡ ἐπίμνη μελέτη τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴ διακριδωση στοιχείων συνήθως στενὰ Ἀλεξανδρινῶν καὶ οἱ ρητὲς ἐδῶ κι ἐκεῖ χρήσεις τῆς νοσταλγίας του μᾶς συγκινοῦν. Ὅμως τὰ «Ἀλεξανδρινὰ» εἰ-

ναι βασικά φιλολογικὰ, ἐπιστημονικὰ βιβλία, πού ἔχει πίσω του ψάξιμο καὶ μελέτη. Κι ἂν συχνὰ μοιάζει μόνο χρονικό, χρονογραφικό, μένει τὸ βέβαιον τῆς σπουδῆς τοῦ Παν. Καρματζοῦ στὰ θέματα του, πού τὰ δίνει χωρὶς πολυλογίες. Στὴν εἰσαγωγικὴ FUGA θυμώσατε τὸν Καρματζὸ τῶν ποιητικῶν του διδύλων (Δώδεκα ποιητικὲς κοντυλιές, 1959 καὶ Μεταίχιμο, 1960), παλιὸ φίλος ἀπ' τὸν Λ. (ογο-τεχνικό) Ὁ (μιλο) Φ. (οιτητῶν), τὸν Ἀλεξανδρινὸ Παν. Καρματζὸ.

* Ὁ «Ἀκάλυπτος χῶρος» τῆς Ἑλένας Στριγγάρη εἶναι ἓνα ὁμορφο, φροντισμένο βιβλίο, προχωρημένο στὴ μορφῇ, μετ' πλούσια ἐμπειρία γραφῆς καὶ μετ' πολλὴ τόλμη, πού δίνει κάπως ἀλλιώτικα τὴν ποίηση ἀπ' ὅ,τι μᾶς ἔχει συνηθίσει ἡ γυναίκα γραφῆ. Εἶναι μιὰ ποίηση ἀνοιχτὴ ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, πολὺ καλόκαρδη στὸ βάθος, μετ' ἐγγενὴ στοιχεῖα καθαρότητος καὶ τόνους γνήσιου λυρισμοῦ («ὁ ἀέρας παίρνει τὴν ὥραία κουρίνα», «κατάπινα νερὸ καὶ χτύπαγε ἡ καρδιά μου»: σπουδαῖος στίχος, «τὸ σχέδιο πούχουνε/τὰ μαλλιά καὶ τὰ σανδάλια μου», «μετὰ τὰ καφάνια, τὰ τυρμπάν /καὶ τὰ χρυσὰ μαχαίρια»), πού κατορθώνει κιάλας γνήσια γλώσσα («ὁ σὰν μεσημέρι ξανθός», «τὰ πού ἦταν νὰ τῆς λάχουν», «μὲ ἓνα μπουκετὸ Ἀσήμεντα», «Μ' ἀγάλλματα. Κάτι Ἀσπρα», «μισὸ ἀγριμάκι μισὸ ἔλα»), πού στὴ γεύση της τουλάχιστον εἶναι δική της, ὅπως ἀκριβῶς δειχνοῦν οἱ περιπτώσεις κάποιας συντακτικῆς ἐπιτήδευσης: «οἱ κακὰ πουλιά - γυναῖκες».

Ὅμως ἡ Ἑλένα Στριγγάρη θέλει νὰ τὰ πεῖ ὅλα στηριγμένη βασικά στὴ δυνάμη της, καὶ φτάνει σὲ κακὲς στιγμὲς καὶ κακὰ ποιήματα, πού μολὶς ἀκουμπᾶνε στὴ δεβαιότητα (εὐκόλα διαφαίνονται μέσα τους) πὺς ἔχουν γλώσσα, ἡ πὺς σχεδὸν δικαιώνονται γιὰ τὸν ἀναγνώστη πού εὐκόλα ὑποχωρεῖ στὴ γοητεία της (γιατὶ ἔχει πολλὴ γοητεία ἡ Ἑλένα Στριγγάρη) μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἀνακαλοῦν ἓνα κόσμον ἔτσι κι ἀλλιῶς τελοῦντα ἐν ἐργηρόρει. Καὶ φυσικά ἡ δύναμη αὐτὴ συμμαζεῖται καὶ μετρίεται ὅταν ἡ ποιήτρια κάνει μουσικὴ μετ' σαφεῖς τόνους, ὅταν ἡ γυναίκα κάνει τραγοῦδι τῇ φύσει της καὶ τῇ διάθεσὶ της (π.χ. τὸ ποίημα «Σ' ἓνα δωμάτιο ἐγὼ κι ἐσύ») καὶ κάποτε ξεγελιέται ὡς τὰ τέτοια: «γιὰ ὅ,τι /πρὶν νὰ γεννηθεῖ /ἔχει πεθάνει». Πρὸς αὐτὴ τὴ μεριά πᾶει ὁ λόγος της σὲ πὺ ὅλοκληρωμένο της ἴσως ποίημα «Νυχτερινὸ μᾶθημα Blues», πού θυμίζει τὴν ὁμορφιά τῶν ἐπιφωνηματικῶν στίχων τοῦ Cummings.

Νομίζω λοιπὸν πὺς τελικά ἡ ποίηση τῆς Ἑλένας Στριγγάρη εἶναι σὲ βάθος της καὶ μπορεῖ νὰ ξεκαθαριστεῖ σὲ μέλλον σὰν ποίηση ἐρωτικὴ, μιὰ ποίηση τοῦ καθαροῦ ἐρωτα τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης («χαζεύουνε τὶς γάμπες /καὶ τ' ἀργασάλεμα τοῦ στήθους μου /ἀπάνω στὸ χορὸ») καὶ πὺς εἰ ἡ γλώσσα της

Τέσσερα ποιήματα

1

Στενεύεται ο χώρος μου
από το γαλανό φεγγάρι
στη θύμηση της ταπεινής μου μέρας.

2

Χαρμόσυνα περπάτησα τα πόδια μου
πλάι στην καλή μου·
στο χρώμα της καλής μου μέρας.

3

Μονάχα σήμερα άφησα
τη μόνη μου μερφή
στο τρεχάμενο άστέρι.

4

Φεύγει τάγέρι πάνωθέ μας
φεύγουν και τα πουλιά
και το κορμί ξεχνά την όμορφιά.

Παν. Κερασίδης

Ένα ποίημα

Μιά πολυκύμαντη άκρογιαλιά
της μελωδίας σου
νά γλυκοδέρνει το κορμί μου αιώνια
και νά ποτίζει πιό βαθιά τη σάρκα μου
νά νοιώθω στην καρδιά μου πάντα ΚΑΤΙ

Παν. Χαλοϋλος

δέν είναι πλήρης («άπάνω στο χορό»), ή δύ-
ναμη που την κάνει τόσο εύκολα νά πεί: «Κύ-
ριε, /Κύριε, /Κύριε, θάρω κεί πάνω κάποτε
μόνο και μόνο/ γιά νά σέ κάνω άντρα» (!),
δέν είναι κοριτσιίστικη, γυναικουλίστικη φω-
νή, αλλά γνήσια ολοκάθαρη διλογική δύνα-
μη δικαιωμένη στην ανθρωπιά και μπορεί νά
γίνει γλώσσα πραγματική. Γι' αυτό νομίζω
πώς ή ποίηση της Έλενας Στριγγάρη πρέπει
νά μάς ενδιαφέρει και νά περιμένουμε πώς θά
τήν πάει αυτή ή και γυναίκα και ποιήτρια:
μιά τέτοια γοητεία είναι χαρά, έστω μελλον-
τική.

★ Και προχωρώντας στην ενημέρωση που
άρχισε στο προηγούμενο τεύχος της ΤΑΡΙΑΣ
γιά τούς μαχητικούς και κοντινούς προγόνους
της, άς αναφέρουμε τά «Λευκά γράμματα», τέσ-
σερες πολυγραφημένες σελίδες, περίληψη
ΤΑΡΙΑΣ: κείμενα στο πρωτότυπο, δημοτικά,
μεταφράσεις και μερικά δνόματα παιδιών που
οί σπουδές τά έχουν στείλει δέν ξέρω πού: Κ.
Πιλάλη, Τ. Γιάκος, Μ. Τσαχιώτη, Μαρία Κα-
λοδίκη' ανάμεσά τους ό Βασίλης Άρφάνης.
Αυτά τό 1963.

Σωκρ. Α. Σκαρτσής

Φροντιστήριο

ΑΓΓΛΙΚΗΣ

Μεθενίτη

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ 27

ΤΗΛΕΦ. 322.139

ΕΝΤΑΤΙΚΗ

CONVERSATION

ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΙΡΑΝΤΑ ΜΕΘΕΝΙΤΗ

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΕΧΕΤΕΡ (ΑΓΓΛΙΑΣ)